

ไตรภูมิพระร่วง ตอนมनुสสุภูมิ

ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณคดีเก่าแก่ที่แต่งขึ้นตั้งแต่สมัยสุโขทัย เรื่องราวเกี่ยวกับความแปรเปลี่ยนและความไม่แน่นอนของสิ่งต่างๆ ในโลกนี้

- ไตรภูมิพระร่วง หรือเรียกว่า ไตรภูมิภคชา หรือ เทภูมิกถา นี้ไม่มีต้นฉบับเดิมเป็นหลักฐานที่มีอยู่เป็นฉบับคัดลอก
- ปรากฏในบานแผ่นกว่า พระมหาช่วยวัดกลาง (ปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ) จารไว้ ณ เดือนสี่ ปีก่อ จุลศักราช ๑๑๔๐ สมัยธนบุรี เป็นภาษาไทย แต่เขียนเป็นตัวอักษรขอม ซึ่งก่อนหน้าถือกันว่าเป็นอักษรที่ขลัง ศักดิ์สิทธิ์
- ต้นฉบับไตรภูมิพระร่วงที่ถอดเป็นตัวอักษรไทย พิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕
- พญาสิทธิเสวยราชย์ในเมืองศรีสัชชนาลัยได้ ๖ ปี จึงได้พระราชนิพนธ์เรื่อง ไตรภูมิพระร่วงขึ้น

- พญาสิทธิไทยเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๕ แห่งอาณาจักรสุโขทัย ก่อนเสวยราชสมบัติดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราช ครองเมืองศรีสัชนาลัยอยู่ ๖ ปี ได้พระนามว่า พญาไทยราช
- พญาสิทธิไทยครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๕๐ มีพระนามว่า พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ทรงเชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนา ทรงมีพระปรีชาหลากหลายด้าน และทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ
- ทรงพระราชนิพนธ์ไตรภูมิพระร่วงขึ้นเป็นวรรณคดีศาสนาเล่มแรกของไทย มีอิทธิพลยิ่งในการเป็นเครื่องมือให้พระองค์ได้ปกครองอาณาจักรอย่างมั่นคงและสงบสุข
- พญาสิทธิไทยเสด็จสวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๑๕๑๕ สิริรวมเวลาที่ทรงครองราชย์สมบัติเป็นเวลา ๒๕ ปี

- ในบานแพนกว่าได้บอกจุดมุ่งหมายไว้ว่า แต่งเพื่อเทศนาแก่พระมารดา
  - “ถามุนใส่เพื่อใด ใส่เมื่ออัฐพระอภิธรรมและใครจะเทศนาแก่พระมารดา ท่าน หนึ่งจะใคร่จะจำเริญพระอภิธรรมโสค...”
- ผู้แต่งได้เรียบเรียงเป็นร้อยแก้วโดยใช้โวหาร
  - เทศนาโวหาร พรรณนาโวหาร และบรรยายโวหาร
- โดยเฉพาะการพรรณนานั้นจะใช้ถ้อยคำที่แจ่มแจ้งจนสามารถโน้มน้าวใจผู้อ่านให้คล้อยตาม แม้ว่าจะมีการใช้ภาษาที่ค่อนข้างจะเข้าใจยาก

ตอนเริ่มเรื่อง

- เป็นคำนำโดยกล่าวถึงกาลานมัสการ เวลาแต่ง จุดมุ่งหมายในการแต่ง
- คัมภีร์พระพุทธศาสนาที่นำมาใช้อ้างอิงในการแต่ง กล่าวถึงชื่อพระเถระสำคัญ
ที่เป็นผู้ให้ความรู้ และคุณค่าในการอ่าน

ตอนเนื้อเรื่อง

- กล่าวถึงสิ่งมีชีวิตแล้วจำแนกภูมิทั้งสามอันเป็นภูมิที่สัตว์โลกทั้งหลายเวียนว่าย
ตายเกิด แบ่งภูมิออกเป็นชั้นๆ คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ
- ตอนจบกล่าวถึงการสิ้นกัลป์ มีไฟประลัยกัลป์ล้างโลก การตั้งโลกใหม่ และ
เรื่องพระมหาจักรพรรดิ

กามภุมิ

อบายภุมิ หรือ ทุกคติภุมิ

- นรกภุมิ
- ตีรัจฉานภุมิ
- เปרטวิสัยภุมิ
- อสุรกายภุมิ

สุคติภุมิ

- มนุสสภุมิ
- จาคุมหาราชิกภุมิ
- ดาวดึงษาภุมิ
- ยามาภุมิ
- สุสิตาภุมิ
- นิมมานรตีภุมิ
- ปรนิมมิตวสวัตตีภุมิ

รูปภูมิ

ปฐมฌานภูมิ

- พรหมปารีสัชชาภูมิ
- พรหมปุโรหิตาภูมิ
- มหาพรหมภูมิ

ทุติยฌานภูมิ

- ปริตตาภาภูมิ
- อัปปมาณาภาภูมิ
- อาภัสสรภูมิ

ทุติยฌานภูมิ

- ปริตตาภาภูมิ
- อัปปมาณาภาภูมิ
- อาภัสสรภูมิ

จตุตถฌานภูมิ

- เวหंपผลาภูมิ
- อสัณญีสัตตาภูมิ

ปัญจสุทธาวาส

- อวิหาภูมิ
- อดตัมปาภูมิ
- สุทัสสาภูมิ
- สุทัสสีภูมิ
- อกนิฏฐาภูมิ

อรุปภูมิ

- อากาสนัญญาตนภูมิ
- วิญญาณัญญาตนภูมิ
- อากิญจัญญาตนภูมิ
- เนวสัณญานาสัณญาตนภูมิ

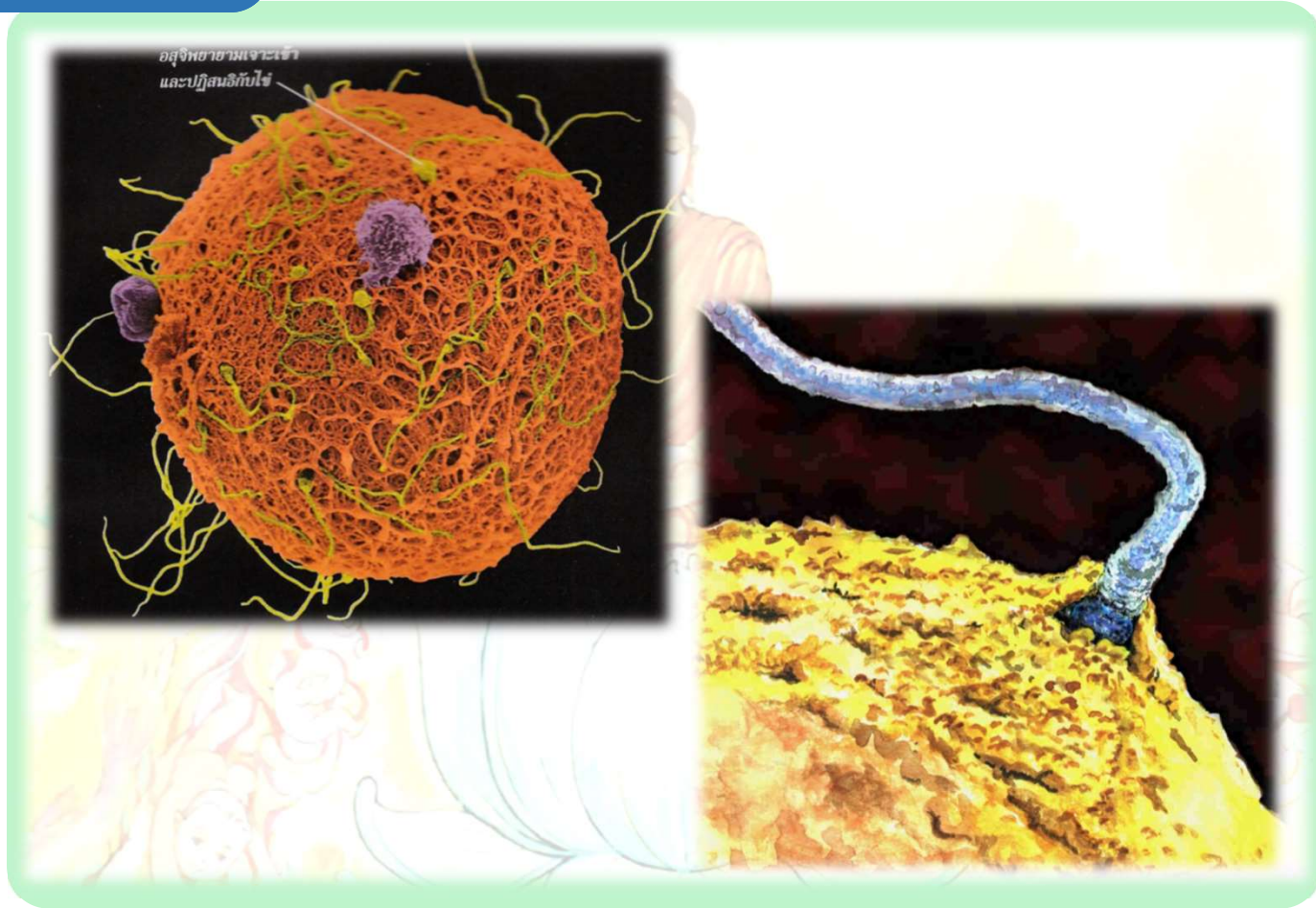

- เป็นกตละ
  - 7 วันเป็น อัมพุทะ
(คล้ายของเหลวสีแดง)
  - อีก 7 วันเป็นเปลี
(ขี้ขี้)
  - อีก 7 วันเป็นฉนะ
(แข็งตัวขึ้นเป็นก้อนกลมรีคล้ายรูปไข่)
  - อีก 7 วันเป็น เบญจสาขาหุด
(เป็นตุ่ม 5 ตุ่ม)
  - อีก 7 วัน มีฝ่ามือ นิ้ว ขน เล็บและอื่นๆ
- ปฏิสนธิอยู่ในครรภ์มารดา
  - น้ำล้างเนื้อ
  - ชี้นเนื้อ
  - ก้อนแข็ง
  - มีมือ 2 เท้า 2 หัว 1
  - เป็นเด็กทารก

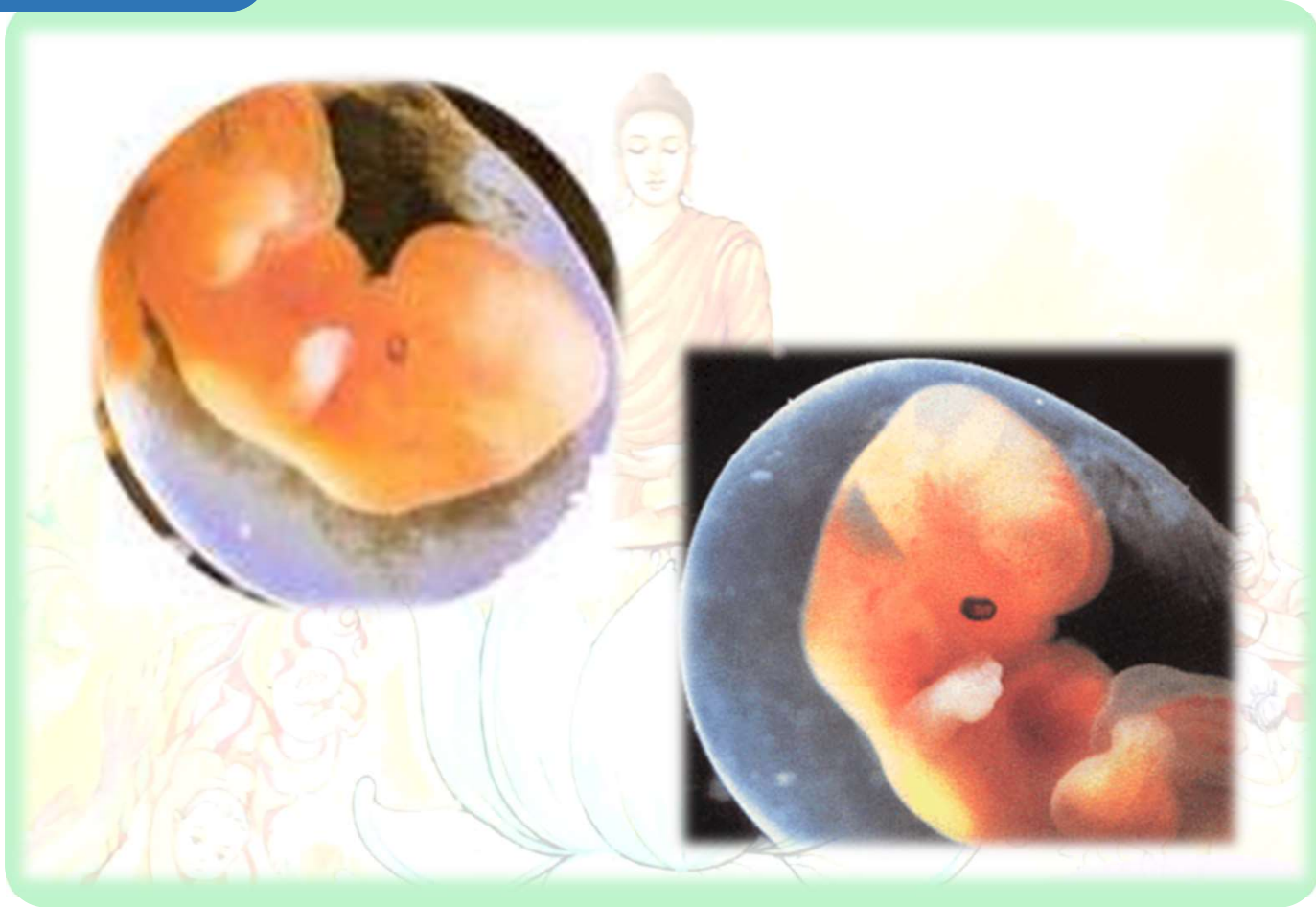

เรื่องย่อ (ต่อ)

เรื่องย่อ (ต่อ)

เรื่องย่อ (ต่อ)

๑. คุณค่าด้านเนื้อหา

รูปแบบ

- รูปแบบการแต่งเป็นร้อยแก้วที่มีสัมผัสคล้องจอง กวีแต่งประ โยคเข้าใจง่ายผูกความไม่ซับซ้อน

องค์ประกอบของเรื่อง

สาระ

- เรื่องไตรภูมิพระร่วง ตอน มนุสสภูมิ คือ แสดงการเกิดของมนุษย์ทั้งชายหญิง ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงคลอดนั้นเป็นไปด้วยความเจ็บปวดทรมาน

๑. คุณค่าด้านเนื้อหา

องค์ประกอบของเรื่อง

โครงเรื่อง

- มีการลำดับความเป็นไปตามขั้นตอน
- เริ่มตั้งแต่เมื่อแรกเกิดเป็น กลละ หรือเซลล์ที่มีขนาดเล็กมาก
- ค่อยเติบโตขึ้นเป็น เบญจสาขาหูดหรือหูดห้ำกึ่ง
- เจริญขึ้นจนเป็นตัวคนอยู่ในท้องแม่จนกระทั่งถึงเวลาคลอด

กลวิธีการแต่ง

- เป็นการเล่าเรื่องตามลำดับโดยใช้บรรยายโวหารเป็นหลัก
- ใช้พรรณนาโวหารในตอนที่ต้องการให้รายละเอียด

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

การสรรคำ

- การเลือกใช้คำได้ถูกต้องตรงตามความหมายที่ต้องการ

“...อาหารอันแม่กินเข้าไปใหม่นั้นอยู่เหนือกุมารนั้น เมื่อกุมารอยู่ในท้องแม่นั้นลำบากนักหาฟังเกลียดฟังหน่ายพันประมาณนัก ก็ขึ้นแลเหม็นกลิ่นตืดและเอียนอันได้ ๘๐ ครอก ซึ่งอยู่ในท้องแม่ อันเป็นที่เหม็นแลที่ออกลูกออกเต้า ที่เถ่า ที่ตายที่เร็ว ฟุ้งตืดแลเอียนทั้งหลายนั้นคนกันอยู่ในท้องแม่ ตืดแลเอียนฟุ้งนั้นเริ่มตัวกุมารนั้นไซ้ ดุจดั่งหนอนอันอยู่ในปลาเนา แลหนอนอันอยู่ในลามกอัจมนั้นแล...”

- การเลือกใช้คำที่เหมาะสมแก่เนื้อเรื่องและฐานะของบุคคลในเรื่อง

“...คนผู้ใดอยู่ในท้องแม่ ๖ เดือนแลตลอดนั้น บ่ห่อนจะได้สักคาบ คนผู้ใดอยู่ในท้องแม่ ๗ เดือนแลตลอดนั้น แม่เลี้ยงเป็นคนกัตี บ่มีได้กล้าแข็ง บ่มีทนแดดทนฝนได้แล...”

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

การสรรคำ

- การเลือกใช้คำให้เหมาะแก่ลักษณะคำประพันธ์

“ผิรูปอันจะเกิดเป็นชายก็ดีเป็นหญิงก็ดี เกิดมีอาทิแต่เกิดเป็นกละนั้นโดยใหญ่แต่ละวัน แลน้อย ครั้งถึง ๗ วัน เป็นดั่งน้ำล้างเนื้อนั้นเรียกว่าอัมพุทะ อัมพุทะนั้นโดยใหญ่ไปทุกวารสรี...”

- การเลือกใช้คำโดยคำนึงถึงเสียง

- การเล่นสัมผัสคล้องจอง

“...แลนั่งยองอยู่ในห้องแม่ แลก้ามือทั้งสองคู่คู้ต่อหัวเข่าทั้งสอง เอาหัวไว้เหนือหัวเข่า เมื่อนั่งอยู่นั้น...”

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

การสรรคำ

- การเลือกใช้คำโดยคำนึงถึงเสียง
  - การใช้คำซ้อนเพื่อบรรยายความ

“...แลกุมารนั้นเจ็บเนื้อเจ็บตงดั่งคนอันท่านขังไว้ในไหอันคับแคบนักหนา แค้นเนื้อแค้นใจ แลเดือดเนื้อเดือดใจนักหนา...”

- การย้าคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน

“...แลภูเขานั่นชื่อคังไคยบรรพตหีบแลหงแลดบั้นนั้นแล...”

“...แลผู้น้อยนั้นก็กินทุกคำเช้าทุกวัน...”

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

การสรรคำ

- การเลือกใช้คำโดยคำนึงถึงเสียง
  - การเล่นอักษร เสียงสัมผัสสระ และสัมผัสพยัญชนะ

“ผีรูปอันจะเกิดเป็นชายก็ดีเป็นหญิงก็ดี...”

“...ออกลูกออกเต้า ที่เถ้า ที่ตายที่เร็ว...”

“...ด้วยบุญกุมนั้นจะเป็นคนแลจึงให้บมิใหม่บมิตาย...”

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

การใช้โวหาร

- บรรยายโวหาร

“...สิ่งอาหารอันแม่กินเข้าไปในท้องนั้นไหม้และย่อยลง ด้วยอำนาจแห่งไฟธาตุอันร้อนนั้น ส่วนตัวกุมารนั้นบมิไหม้ เพราะว่าเป็นธรรมดาด้วยบุญกุศมนั้นจะเป็นคนแลจึงให้บมิไหม้บมิตายเพื่อตั้งนั้นแลแต่กุมารนั้นอยู่ในท้องแม่ บ่ท่อนได้หายใจเข้าออกเสียเลย บ่ท่อนได้เหยียดตีนมือออกตั้งเราท่านทั้งหลายนี้สักคาบหนึ่งเลย...”

- พรรณาโวหาร

“...เบื้องหลังกุมารนั้นต่อหลังท้องแม่ แลนั่งยองอยู่ในท้องแม่ แลกำมือทั้งสองคู่คอดต่อหัวเข่าทั้งสอง เอาหัวไว้เหนือหัวเข่าเมื่อนั่งอยู่นั้น เลือดแลน้ำเหลืองย่อยลงเต็มตนยะหดยทุกเมื่อแล...”

๒. คุณค่าด้านวรรณศิลป์

การใช้โวหาร

- อุปมาโวหาร

“...ฝูงตีดแลเอือนทั้งหลายนั้นคนกันอยู่ในท้องแม่ ตีดแลเอือนฝูงนั้นเริ่มตัวกุมารนั้นไสร้ ดุจดั่ง
หนอนอันอยู่ในปลาเนา แลหนอนอันอยู่ในลามกอางมนั้นแล อันว่าสายสะตือแห่งกุมารนั้นกลางดั่งสาย
ก้านบัวอันมีชื่อว่าอุบล...”

“...แลกุมารนั้นเจ็บเนื้อเจ็บตนดั่งคนอันท่านชังไว้ในไหอันคับแคบนักหนา แค้นเนื้อแค้นใจ แล
เดือดเนื้อเดือดใจนักหนา เหยียดตีนมือบ่มีได้ ดั่งท่านเอาใส่ไว้ในที่คับ มิแล้วแม่แม่เดินไปก็ดี นอนก็ดี
ฟื้นตนก็ดี กุมารอยู่ในท้องแม่นั้นให้เจ็บเพียงจะตายแลดุจดั่งลูกทรายอันฟุ้งออกแล อยู่ธรรห้อยฝิบมีดุจดั่ง
คนอันเมาเหล้า ฝิบมีดุจดั่งลูกงูอันหมองูเอาไปเล่นนั้นแล...”

๓. คุณค่าด้านสังคม

สะท้อนความเชื่อของคนในสังคม

- ความเชื่อในเรื่องกรรม
  - สะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ด้วยแรงบุญและแรงกรรมที่ได้กระทำไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่
  - หากทำบาปด้วยกาย วาจา ใจ ต้องไปเกิดในนรกภูมิ
  - หากรู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักคุณพระรัตนตรัย มีมนุษยธรรมประจำใจก็ไปเกิดในมนุษยภูมิ
  - เมื่อจะเกิดเป็นมนุษย์ผู้ที่มาจากนรกภูมิด้วยแรงกรรมก็จะส่งผลให้เกิดความยากลำบากทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
  - ส่วนผู้ที่มาจากมนุษยภูมิแห่งบุญก็จะส่งผลให้อยู่เย็นเป็นสุข

๓. คุณค่าด้านสังคม

สะท้อนความเชื่อของคนในสังคม

- ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์
  - สวรรค์และอัฐรกุฎทวิป ซึ่งเป็นทวิปในอุคคคติ
  - มนุษย์หลายคนอยากไปเกิดอยู่ที่นั่น เพราะเป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยความสุข ความสบาย และความสะดวกน่านับการ

๓. คุณค่าด้านสังคม

สะท้อนแนวคิดของคนในสังคม

- สะท้อนการเกิดของมนุษย์เป็นทุกข์

“...เมื่อถึงจักกลอนั้นก็ตีด้วยกรรมนั้นกลายเป็นลมในท้องแม่สิ่งหนึ่ง พัดให้ตัวกุมารนั้นขึ้นทนนบนให้หัวลงมาสู่ที่จะออกนั้น ดุจตั้งฝูงนรกอันยมบาลกุมตี้นแลหย่อนหัวลงในขุมนรกนั้น อันลึกได้แลร่อยวานั้น เมื่อกุมารนั้นคลอออกจากท้องแม่ ออกไปบิมีพันตน ตนเย็นนั้นแลเจ็บเนื้อเจ็บตนนักหนา...”

- สะท้อนให้เห็นสังขารมของชีวิต
  - การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งที่มีมนุษย์ทุกคนต้องพบเห็นในชีวิตประจำวัน นั่นก็คือ การเกิด แก่ เจ็บ และตาย

- การอ่านวรรณคดีที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดนั้น ต้องทำความเข้าใจ ศิลปะการประพันธ์ให้ได้อย่างถ่องแท้
- รู้จักพิจารณาประเมินค่าวรรณกรรม ทั้งด้านวรรณศิลป์ การทำให้เกิดจินตภาพ เกิดอารมณ์คล้อยตาม และได้ความบันเทิงอารมณ์ ได้ทราบค่านิยม คติเตือนใจ
- พึงพิจารณาว่าวรรณคดีนั้นมีคุณค่าด้านการอ่านออกเสียงให้ได้รสทางการฟัง จากการเล่นคำสัมผัส สำนวนโวหาร ความเปรียบ
- คุณค่าของวรรณคดีสามารถจดจำไว้สั่งสอนลูกหลานให้มีคติข้อคิดเกี่ยวกับ ความไม่แน่นอนของสิ่งต่างๆ
- โลกทั้งสามหรือไตรภูมิ ซึ่งให้เห็นความเจ็บปวดทรมานจากการเวียนว่ายตายเกิด
- เร่งทำบุญ เพิ่มพูนกุศล เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ วัฏสงสาร

